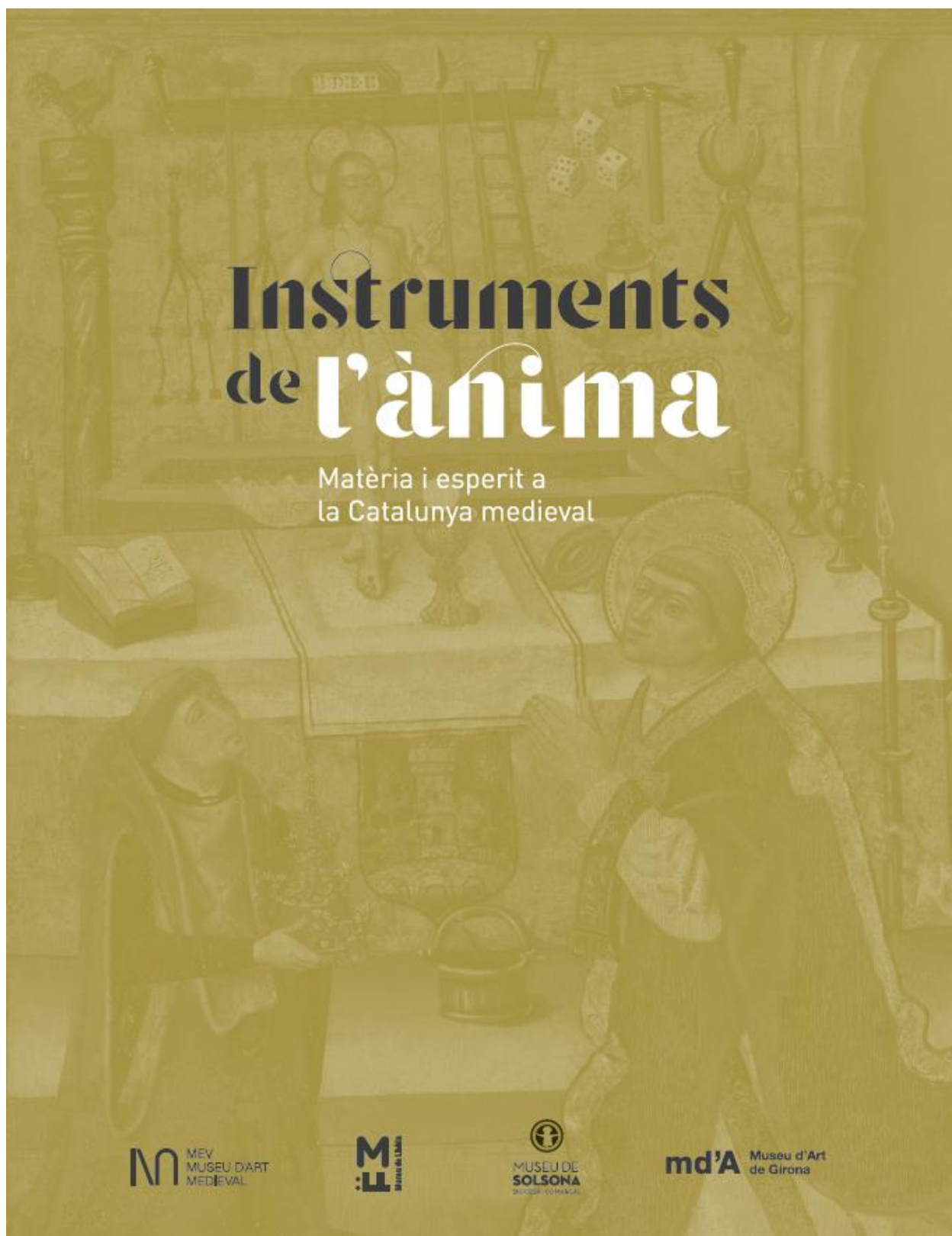

Instruments de l'ànima

Matèria i esperit a
la Catalunya medieval

M MEV
MUSEU D'ART
MEDIÉVAL

M
E
MUSEU DE
L'ART

MUSEU DE
SOLSONA
D'ART I D'ARQUITECTURA

md'A Museu d'Art
de Girona

Dossier de premsa

EXPOSICIÓ

Organització:

Museu Episcopal de Vic (MEV)
Museu de Lleida (MLDC)
Museu Diocesà i Comarcal de
Solsona (MDCS)
Museu d'Art de Girona (Md'A)

Direcció:

Carme Clusellas

Comissariat:

Marc Sureda, Institut Amatller d'Art
Hispanic
Alberto Velasco, Universitat de
Lleida

Coordinació:

Aurèlia Carbonell

Conservació preventiva:

Elena Boix

Instal·lació d'obres:

Elena Boix
Quim Gironella
Josep Sau

Documentació:

Enric Leemans

Comunicació i activitats:

Pere Cañada
Puntdefuga, gestió cultural

Projecte museogràfic i disseny:

Albert Vallverdú

Producció i muntatge museogràfic:

Feltrero división arte SL

Disseny gràfic de comunicació:

Börn Estudi

Correcció de textos:

Aula Emi

MUSEU D'ART DE GIRONA

Direcció:

Carme Clusellas

Equip tècnic:

Elena Boix
Pere Cañada
Aurèlia Carbonell
Núria Ferrer

Administració:

Cristina Fernández
Ana Raya

Documentació i arxiu:

Enric Leemans

Suport tècnic en exposicions i publicacions:

Cristina Ribot

Manteniment:

Josep Sau

Servei d'atenció al públic:

Júlia Merino
Jordi Oliver
Pilar Ramírez
Pere Romans
Ingrid Salvi

Comunicació:

Laura Bohigas (Puntdefuga, gestió
cultural)

Activitats i educació:

Paula Noguera i Marta Rosell
(Puntdefuga, gestió cultural)

Instruments de l'ànima. Matèria i esperit a la Catalunya medieval

Del 23 d'octubre de 2026 al 29 de març de 2027

Comissariat: Marc Sureda i Alberto Velasco

Producció: MEV, Museu d'Art Medieval; Museu de Lleida; Museu Diocesà i Comarcal de Solsona i Museu d'Art de Girona

Inauguració: divendres 23 d'octubre de 2026

Lloc: Museu d'Art de Girona · Pujada de la Catedral, 12 · Girona

Hora: 17:30 h

No hi ha religió sense objectes. Solem pensar que l'espiritualitat no necessita la matèria, però l'observació de la realitat ho desmenteix: avui com ahir, molts objectes fan de mitjancers entre allò quotidià i allò diví. Aquesta idea de mediació, ben viva en les teories de la comunicació modernes, en realitat ha estat elaborada durant segles pel pensament religiós.

L'edat mitjana europea no en va pas ser una excepció. Malgrat el fonament platònic que oposava matèria i esperit, el cristianisme va reivindicar ben aviat la matèria com a lloc possible de la manifestació divina. La cristiandat medieval, sobretot en els darrers segles, ho va fer, a més, parant atenció a les propietats dels materials mateix.

Aquesta exposició, concebuda conjuntament pel MEV, Museu d'Art Medieval, el Museu de Lleida: diocesà i comarcal, el Museu Diocesà i Comarcal de Solsona i el Museu d'Art de Girona, té com a objectiu explicar diferents aspectes d'aquest fenomen en el context de la Catalunya medieval. De les relíquies a les escultures, de les imatges pintades als objectes de metall, del pergamí al cristall, diversos instruments ens mostraran els camins materials de l'ànima per elevar-se des dels sentits cap a la transcendència.

Presentació de les direccions

L'exposició «Instruments de l'ànima» neix d'un diàleg constant i d'una convicció compartida entre quatre museus catalans –MEV, Museu d'Art Medieval; Museu de Lleida; Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, i Museu d'Art de Girona–, una mateixa manera d'entendre el patrimoni com a espai viu de coneixement, de memòria i de país.

Una mostra que vol parlar d'objectes que van més enllà de la seva funció material. Peces sovint petites, discretes, però carregades d'un significat immens, molt especialment en època medieval. Instruments creats per a la litúrgia, per acompanyar la pregària o per fer visible allò imperceptible. Objectes que, mirats avui, ens connecten amb un món on l'art, la fe i la vida quotidiana eren parts inseparables d'una mateixa realitat que buscava entendre el món i donar-li forma.

En contemplar-los, hi descobrim una bellesa que no és només estètica, sinó també humana. La mà de l'artista, el pas del temps, la fe que els va inspirar. Tot això encara hi és de manera silenciosa però ben present. I potser per això aquests instruments continuen emocionant-nos: perquè, en el fons, parlen de la necessitat universal de trobar sentit, d'expressar allò invisible i de cercar quelcom que ens transcendeixi.

«Instruments de l'ànima» vol ser una exposició accessible, oberta. Parteix d'objectes antics, sí, però els mira amb ulls actuals. Ens convida a entendre com aquests instruments –de llum, de so, de paraula o de silenci– encara ressonen en la nostra vida contemporània. Potser ja no els fem servir de la mateixa manera, però la seva presència ens parla d'una sensibilitat que continua viva: la necessitat de donar forma al que sentim, de buscar bellesa i de fer visible l'esperit. Per això, aquesta mostra és també un pont entre generacions, entre creences, entre mirades. Vol acostar-nos al patrimoni no com a espectadors distants, sinó com a hereus i continuadors d'una tradició cultural que ens identifica com a poble.

Els museus catalans tenim la responsabilitat –i el privilegi– de custodiar aquests testimonis del passat, però també de fer-los parlar en el present. De donar-los veu i context, de fer que tornin a vibrar en el cor de qui els observa i, així, descobrir que, al final, aquest és el veritable sentit dels instruments de l'ànima: ajudar-nos a escoltar allò que, dins nostre, encara ressona.

Oriol Picas i Riera, MEV, Museu d'Art Medieval

Clara Arués i García, Museu de Lleida

Carles Freixes i Codina, Museu Diocesà i Comarcal de Solsona

Carme Clusellas i Pagès, Museu d'Art de Girona

Amb els cinc sentits

Els sentits són les portes primordials per on el món exterior accedeix a l'interior de la persona, també en termes espirituals. Avui ens deixem fascinar pels espectacles multimèdia, però potser oblidem que a les societats premodernes també existien les experiències multisensorials. La litúrgia medieval apel·lava als cinc sentits de manera simultània, tant per construir una representació simbòlica del cel com per motivar la predisposició dels fidels a participar-hi.

Canelobre d'altar
Segle XII
Ferro forjat
Procedent de Santa Maria d'Espasens
(Vilademuls, Pla de l'Estany)

Encenser
c.1200
Coure fos i cisellat
Procedent de Santa Maria del Freixe
(Mieres, Garrotxa)

El llenguatge de la matèria

A més de la forma dels objectes i de la iconografia de què podien ser suport, la matèria mateixa amb què eren fets i les seves propietats també van ser objecte d'especulació de l'art medieval, més enllà de la simple idea de riquesa o de luxe. A vegades, el material i les imatges interactuaven i es reforçaven mútuament; en altres casos, la lluisor de l'or, la transparència del vidre o la blancor de l'alabastre transmetien missatges de manera més eficaç que les imatges o les paraules.

Lipsanoteca

Segle XI

Estuc emmotllat, tallat i gravat

Procedent de Santa Coloma de Cabanelles (Alt Empordà)

Marededeu de l'Esperança

c. 1400

Alabastre esculpit i policromat

Procedent de l'ermita de Farreres
(Flaçà, Gironès)

En cos i ànima

En la teologia cristiana, és nuclear la idea d'encarnació: Crist es fa home en la carn, que esdevé així mitjà de la presència de Déu. Aquest concepte té moltes conseqüències, des de la idea de presència real en l'Eucaristia fins al costum occidental d'esculpir imatges com a complement del culte, passant per tot allò que té a veure amb el cos: les relíquies com a restes corporals, l'animació de cossos inanimats o la gestualitat.

Calze

Segles XIV-XV

Argent daurat, repussat i cisellat

Procedent de Lladó (Alt Empordà)

Píxide

Segles XV-XVI

Argent daurat, repussat i cisellat

Procedent de Montagut i Oix (Garrotxa)

Finestres del cel

L'art litúrgic de l'edat mitjana tenia com a objectiu principal fer visible l'invisible, no tan sols en forma de «retrats» de Déu, de la Mare de Déu i dels sants, sinó a manera d'obertures per on es podia percebre una realitat sobrenatural. La representació de la figura humana a partir de diferents convencions formals, l'evocació d'episodis amb una força capaç de transportar-hi l'espectador o la delimitació dels espais on Déu es feia present eren mecanismes corrents en les obres d'art sacre en dues o en tres dimensions.

Ara portàtil

Segles X
Pissarra, fusta, argent repussat
Procedent de Sant Pere de Rodes (Alt Empordà)

Salvator Mundi

Taller de Dirk Botus. C. 1460
Fusta daurada i policromada al tremp i a l'oli
Països Baixos

Conviure amb el sagrat

Especialment a la baixa edat mitjana, l'adhesió a diferents pràctiques de pietat es va fer palesa en els ambients privats. En àmbits domèstics, sobretot benestants, van aparèixer objectes que reproduïen en miniatura o evocaven els escenaris litúrgics. A més, diferents objectes portàtils (imatges, caixetes, penjolls, records de pelegrinatge) o, fins i tot, determinats elements de la decoració domèstica feien present tothora la dimensió espiritual i devocional en la vida quotidiana.

Cofre d'amor

Segle XV

Ivori i os entallats i policromats, marqueteria de fusta
Procedent de Sant Miquel de Fluvià (Alt Empordà)

Crucifix

Segle XIII

Coure fos, repussat i daurat, esmalt tret de camp

Instruments transculturals

Alguns objectes procedents de terres llunyanes acabaven vinculats a usos religiosos o esdevenien especialment adequats per a vehicular l'espiritualitat. Un vidre o un metall rars podien ser donats per un noble a una església per tal de ser usats en el culte o, simplement, integrats al seu tresor de *mirabilia*. També podien evocar un lloc significatiu per la seva procedència, forma o matèria constitutiva. Sense poder-hi aplicar el sentit modern d'interculturalitat ni, encara menys, el de convivència religiosa, aquest tipus de peces van transitar d'una cultura a una altra i, per tant, van ser una mena de punt de trobada entre mons espirituals llunyans.

Capsa

Al-Àndalus, s. X-XII

Llautó estanyat, repussat i cisellat

Procedent de Santa Maria de Lladó (Alt Empordà)

Vas

Egipte fatimita, segle X

Vidre bufat i tallat

Procedent de Sant Vicenç de Besalú (La Garrotxa)

Obres exposades

ÀMBIT 1. Amb els cinc sentits

Encenser

Catalunya, cap a 1200
Coure fos i cisellat
Procedent de Santa Maria del Freixe (Mieres, la Garrotxa)

Canelobre d'altar

Catalunya, segle XII
Ferro forjat
Procedent de Santa Maria d'Espasens
(Vilademuls, Pla de l'Estany)

Hostier

Catalunya, segle XIV
Ferro forjat

Campaneta

Catalunya, s/d
Bronze
Procedent de Sant Joan de Salelles (Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura, Baix Empordà)

Portapau

Península Ibèrica (?), segle XIX
Bronze fos i burinat

ÀMBIT 2. El llenguatge de la matèria

Homiliari dit "de Beda"

Girona, segona meitat del segle XI
Pergamí, tinta
Procedent de Sant Feliu de Girona (Gironès)

Reliquiari de santa Llúcia

Girona, segle XV
Argent daurat, repussat i cisellat, vidre
Procedent de Sant Miquel de Palol de Revardit
(Pla de l'Estany)

Lipsanoteca

Catalunya, segle XI
Estuc emmotllat, tallat i gravat
Procedent de Santa Coloma de Cabanelles (Alt Empordà)

Marededeu de l'Esperança

Catalunya, cap a 1400
Alabastre esculpit i policromat
Procedent de l'ermita de Farreres (Flaçà, Gironès)

ÀMBIT 3. En cos i ànima

Hostier

Catalunya, segle XIV
Ferro forjat

Calze

Catalunya, segles XIV-XV
Argent daurat, repussat i cisellat
Procedent de Lladó (Alt Empordà)

Píxide

Barcelona, segles XV-XVI
Argent daurat, repussat i cisellat
Procedent de Montagut i Oix (La Garrotxa)

Pica beneitera o d'ablucions

Girona (?), segles XIII-XIV
Pedra entallada

Marededeu

Catalunya, segles XIII-XIV
Fusta daurada i policromada
Procedent del Pirineu lleidatà

Pere Àngel (argenter documentat a Girona entre
1428 i 1475)

Exvot del conestable Pere de Portugal

Girona, 1465
Argent daurat i cisellat, pedres
Procedent Santa Maria de Castelló d'Empúries
(Alt Empordà)

ÀMBIT 4. Finestres del cel

Taller de Dirk Bouts

Salvator Mundi

Països Baixos, cap a 1460
Fusta daurada i policromada al tremp i a l'oli

Ara portàtil

Catalunya (?), segle X
Pissarra, fusta, argent repussat
Procedent de Sant Pere de Rodes (Alt
Empordà)

Creu processional

Llemotges, segle XIII
Coure cisellat i daurat, esmalt tert de camp,
fusta
Procedent de la plaça de la catedral de Girona
(Gironès)

Relleu amb el Baró de Dolors

Catalunya (?), segle XVI
Alabastre entallat i policromat

ÀMBIT 5. Conviure amb el sagrat

Taller dels Embriachi o seguidor

Cofre d'amor

Nord d'Itàlia (?), segle XV

Ivori i os entallats i policromats, marqueteria de fusta

Procedent de Sant Miquel de Fluvià (Alt Empordà)

Crucifix

Llemotges (?), segle III

Coure fos, repussat i daurat, esmalt tret de camp

Tríptic

Nord d'Itàlia (?), segle XV

Ivori entallat, fusta

ÀMBIT 6. Instruments transculturals

Encolpi o penjoll reliquiari en forma de creu

Imperi bizantí (Palestina?), segles VI-X

Bronze fos i cisellat

Procedent de Sant Pere de Rodes (Alt Empordà)

Vas

Egipte fatimita, segle X

Vidre bufat i tallat

Procedent de Sant Vicenç de Besalú (La Garrotxa)

Índex del catàleg

Presentacions

Estudis

Instruments de l'ànima. Raons d'una exposició. **Marc Sureda i Jubany, Alberto Velasco González**

De la matèria a l'esperit per mitjà dels sentits. La imatge religiosa medieval com a representació i mediació d'allò sagrat. **Gerardo Boto Varela**

L'artista visita el cel. **Victoria Ciriot Valenzuela**

Seccions catalogàfiques. **Marc Sureda i Jubany, Alberto Velasco González**

Amb els cinc sentits

El llenguatge de la matèria

En cos i ànima

Finestres del cel

Conviure amb el sagrat

Instruments transculturals

Bibliografia

Annex: obres exhibides als museus

English Translation

Crèdits del catàleg

Edició:

Museu Episcopal de Vic (MEV)
Museu de Lleida (MLDC)
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona (MDCS)
Museu d'Art de Girona (Md'A)

Direcció:

Oriol Picas i Riera (MEV)
Clara Arbués i Garcia (MLDC)
Carles Freixes i Codina (MDCS)
Carme Clusellas i Pagès (Md'A)

Direcció científica:

Marc Sureda i Jubany
Alberto Velasco i González

Coordinació tècnica:

Cristina Ribot i Bayé (Md'A)

Suport tècnic:

Enric Leemans i Noguer (Md'A)

Disseny gràfic:

Carla Rossignoli

Correcció:

Incyta Multilanguage, SL
Manners

Traducció:

Link Multilingüe, SL

Impressió:

Gràfiques Muval

Crèdits fotogràfics:

© Abadia de Montserrat
© Bibliothèque royale de Belgique
© The British Library
© Museu d'Art de Girona, fotògraf: Rafel Bosch
© Museu de Lleida, fotògraf: Jordi V. Pou; Antoni Benavente
© Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, fotògraf: Marc Ramonet
© Museu Episcopal de Vic, fotògraf: Joan M. Díaz; Enric Garcia
© Museu Nacional d'Art de Catalunya
© Österreichisches Nationalbibliothek, Viena

© dels textos, els seus autors

© de l'obra editorial
Museu Episcopal de Vic
Plaça bisbe Oliba, 3
08500 Vic
www.museuartmedieval.cat

Museu de Lleida (MLDC)
C / Sant Crist, 1
25002 Lleida
www.museudelleida.cat

Museu Diocesà i Comarcal de Solsona (MDCS)
Plaça de Palau, 1
25280, Solsona
www.museusolsona.cat

Museu d'Art de Girona (Md'A)
Pujada de la Catedral, 12
17004 Girona
www.museuart.cat

Activitats

23 d'octubre de 2026 / 17:30 h

Inauguració de l'exposició

24 d'octubre de 2026 / 11:30 h

Visita comentada a l'exposició

A cura de Marc Sureda, comissari de la mostra

23 de gener de 2027 / 11:30 h

Conferència "Deambulatoris. Dinàmiques medievals d'intimitat amb les presències sagrades"

A cura de Gerardo Boto, doctor en Història de l'Art per la UAB i professor d'Història de l'Art a la UdG

4 de febrer i 4 de març de 2027 / 18:30 h

Taula rodona: Diàleg interreligiós

Mediació a cura d'Arnau Oliveres, codirector de l'Associació de la UNESCO per al Diàleg Interreligiós i Interconviccional (AUDIR)

27 de febrer de 2027 / 11:30 h

Visita comentada a l'exposició

A cura d'Alberto Velasco, comissari de la mostra

11 de març de 2027

Acte de clausura de l'exposició

Punt de lectura a la Biblioteca Carles Rahola de Girona

Selecció de llibres consultables i en préstec relacionats amb l'exposició

Per a més informació:

Laura Bohigas (Puntdefuga, gestió cultural) · Premsa i comunicació

comunicaciomag@gencat.cat

622 21 94 58

md'A Museu d'Art
de Girona

 Generalitat
de Catalunya

Forma part de:

 XARXA DE
MUSEUS D'ART
DE CATALUNYA

XARXA DE
mUSEUS
comarques
de Girona